

Kaçırılmayan, antik tiyatro kaldı

ÖZGEN ACAR

EDİRNE'DEN ANTALYA'YA/NEW YORK — Yeni bir argo öğrenmek ister misin? Denizli'de öğrenmiştim: "Definecinin kimini talih, kimini savcı severmiş..." Bugüne kadar talihin sevdiklerinden söz etmiştik. Bu son yazıyı da savcının sevdiklerine ayıralım.

Bu yazı dizisini sunarken Edirne'den Antalya'ya kadar bir çizgi çizildiğinde bunun güneşinde kalan bölgedeki olaylara değinileceğini özellikle vurgulamıştım. Bu çerçevede, son iki yıl içinde gazete sütunlarına geçen bazı olayları gelişigüzel aktararak savcının sevdiği bazı kullara da yer vermek istiyorum.

Selahattin Ercan, Uşak'ın bir köyünden. Polise tarihi eser satmaya çalışırken yakalandı. Eserlerin bir bölümünü kendi köyündeki tarlasının yanında, bir bölümünü de bir başka arazide temel çukuru kazarken buldu. Ercan şanslı olmalıydı. Bütün eski eserler ayağına dolaşıyordu. Bu şans kendisinde olduğuna göre keşke toto oynasa ya da bir Milli Piyango bileti alsaydı. Arkeologların raporu, eserlerin bir bölümünün sahte olduğunu söylüyordu. Acaba temel çukuruna bu sahte Afrodit başını kim koymuştu?

Fethiye'de **Salih Un, Enver Kızıl, Mustafa Topçu ve Rakip Altuğ** kaçak kazı iddiasıyla yakalandı. Ağzında zeytin dalı tutan Roma dönemi bir zincirli kandilin yanı sıra çeşitli eski eser ve sikke ele geçirildi. Bir de dedektör.

Aydın'ın İncirliova ilçesinde bakkal **Ahmet Peçen**, işini karıştırmıştı. Tezgâhın altından çıkardığı bir bronz aslan heykeli ile bir Roma kandilini 5 milyona polise satmaya kalkışmıştı.

Yedi cm'lik bir bronz heykelle 5 gümüş sikkeyi pazarlamaya çalışan **Durmuş Mutlu** yakalandı, ancak savcılıkça serbest bırakıldı. Heykeli dağda bulunmuştu, sikkeleri de İzmir'de satın almıştı. Fethiyeli sanık İzmir'e alışverişe gittiğinde ala ala antik gümüş sikke mi almıştı? Öyle olmalı ki savcılık takipsizlik kararı verdi.

Dalaman'dan bir habere göre **Selim Arslan** bir metal dedektör, bir altın küpe, 109 gümüş ve bronz karışık antik sikke, iki mermer heykel başı, bir kandil ve çeşitli eski eserle yakalandı. Sanık ilk sorgudan sonra serbest bırakıldı.

Turgut Sarı, Şaban Kurt, Osman Şaban, Ahmet Akman adlı kişiler Muğla polislerinin zincirleme operasyonu ile eski eser kaçakçılığında yakalandı. 149 sikke bulunmuştu. 66 sikke ele geçti. Gerisi herhalde yakında New York Sikké Fuarı'nda pazarlanacaktı. Dört sanık tutuklandı. Turgut Sarı bir yıl önce yine eski eser suçundan yakalanmıştı.

Sefer Sakin ile İsmail Yılmaz Muğla'da Roma dönemine ait 213 gümüş sikke ile ve bir başka olayda Fethiye'de altı sanık haziran 1989'da 128 tarihi eser ile yakalandı. Dördü tutuklandı, ikisi serbest bırakıldı.

Manisa Turgutlu'dan **Yaşar Dindar** (Ya dindar olmasaymış kimbilir ne olurmuş acaba?) evinin temelinde bulunduğu 470 adet sikkelyi pazarlamaya çalışırken karşısında polisleri bulacağını bilmiyor olmalıydı.

Manisa'da dört sanık, bir heykel başı, bir mermer heykelciği satma girişiminde bulundukları için tutuklandı.

Müteahhit **Hasan Yurdabakan** Foça'da hükümet konağı inşaatı sırasında İÖ 4. yüzyıla ait buluntuları yok etmeden suçlanınca "Yahu bu taşlar Foça'nın her tarafında çıkıyor. Arkeologlar beni neden suçluyor? Alt tarafı bir taş... İnşaat durdu. Ba-

küpler, bilezikler ve bir kafanın kalıntıları bulunmuştu. Eserler müzeye alınmıştı. Nasıl olmuş da bu eserler Münih'in yolunu tutmamıştı? Hayret doğrusu...

Muğla'da 204 altın ve gümüş sikke ile yaklaşık dört kiloluk Osmanlı sikkelerini temel kazısı sırasında bulduktan sonra pazarlayan dört kişi yakalanıyor ve içlerinden biri heyecanını yemeyerek, "Yaşasın adalet... Türkiye'de de yargıçlar var" diye bağırıyordu.

"Turist döviz getirir, yabancı yatlar daha çok getirir" denir. Mavi yolculuğa çıkmış bazı İtalyan ve Fransız teknelerinin altında denizaltı kapağı gibi açılan

şilik Manavgat'ta **Cengiz İzmirli ve Hasan Yalçın** 57'si sikke olmak üzere çeşitli eski eserleri turistlere satmaya kalkarken yakalanıp mahkeme kararı ile tutuklanıyordu.

Denizli AA çıkışlı bir haberde Sarayköy İncipınar köyünde beş iskeletli bir antik mezarın yol açılması sırasında bulunduğu bildiriliyordu.

"Hermes", ticaret ve hırsızlık tanrısıydı. Bir bronz Hermes heykelini yani "tüccar ve hırsızların" ortak tanrısının heykelini Antalya'da 219 sikke ile birlikte satmaya çalışan 6 kişiden biri tutuklanıyor, ötekiler serbest bırakılıyordu.

Bu arada yazı dizisinde adlarını görmeyen bazı üstatlar alınmasınlar. Sizler ve öteki kişiler, Türkiye Cumhuriyeti bu ilgisizliği var olduğu sürece siz daha çok iş yaparsınız. Ben de bunlardan ancak duyabildiğim, "telefondaki adsız dostlarımın" anlattıkları arasında belgeleyebildiğim bölümünü yazayım. Lütfen alınmayın.

New York'a gelen haberlere göre bu yazı dizisinde adı geçen pek çok "ünlü şöbret" daha önce benzeri durumlarda yaptıkları gibi "Vinnnn Turizm" şirketinin ani düzenlenen sonbahar turlarına katılarak Avrupa'ya gitmişler.

demeleri benim için sürpriz olmayacaktır."

Bugün kaba bir tahminle Yalıköy uygarlıkları, antik Yunan, Roma ve Bizans eserlerini sergileyen Amerikan müzeleri ile özel koleksiyonlardaki her 10 eserden, altı tanesinin Türkiye'den kaçırıldığı tahmin ediliyor.

Bu 10 tonluk rakam sıradan mermer ihracatı değil Anadolu'da atalarımızın miras bıraktığı sanat eserlerinin ton karşılığıdır. Viyana'da çaldırılan heykelciğin "gram"la ölçüldüğü dikkate alınacak olursa 10 tonun ne anlama geldiğini saptamak daha da kolaylaşır.

"Yüzyılın Definesi" olayı ile açıklamalarımın son gününde uzun uzadıya kaçakçılığın önlenmesi konusunda ne gibi önlemler alınması gerektiğini kendi gözlem ve düşüncelerime göre aktarmıştım. O günden bugüne bunlardan hiçbir dikkate alınmadı. Bu nedenle bunları bu kez tekrarlamayacağım. Merak eden açar, okur.

Ancak bu yazı dizisi boyunca Türkiye'deki bazı yetkililere telefon ederek görüşlerini, eksik ve egrilerini sordum. Dizinin 10. gününe gelindiği halde değil okumak, böyle bir dizinin yayımlandığının bile farkında olmayan, günlük gazete okumayan müzeci ve emniyetçiler vardı. Bereket, Kültür Bakanı Namık Kemal Zeybek yayınların altını çizerek okuyordu. Ne diye-lim? İnşallah...

Bugün Türkiye'de, değil hafta içinde, hafta sonunda kaç kişi ailecek, çocukları ile müzelere gidiyor? Kaç konkenci bayan, kaç piştici öğrenci sevgi ve merakla kentlerindeki müzelere gidiyor?

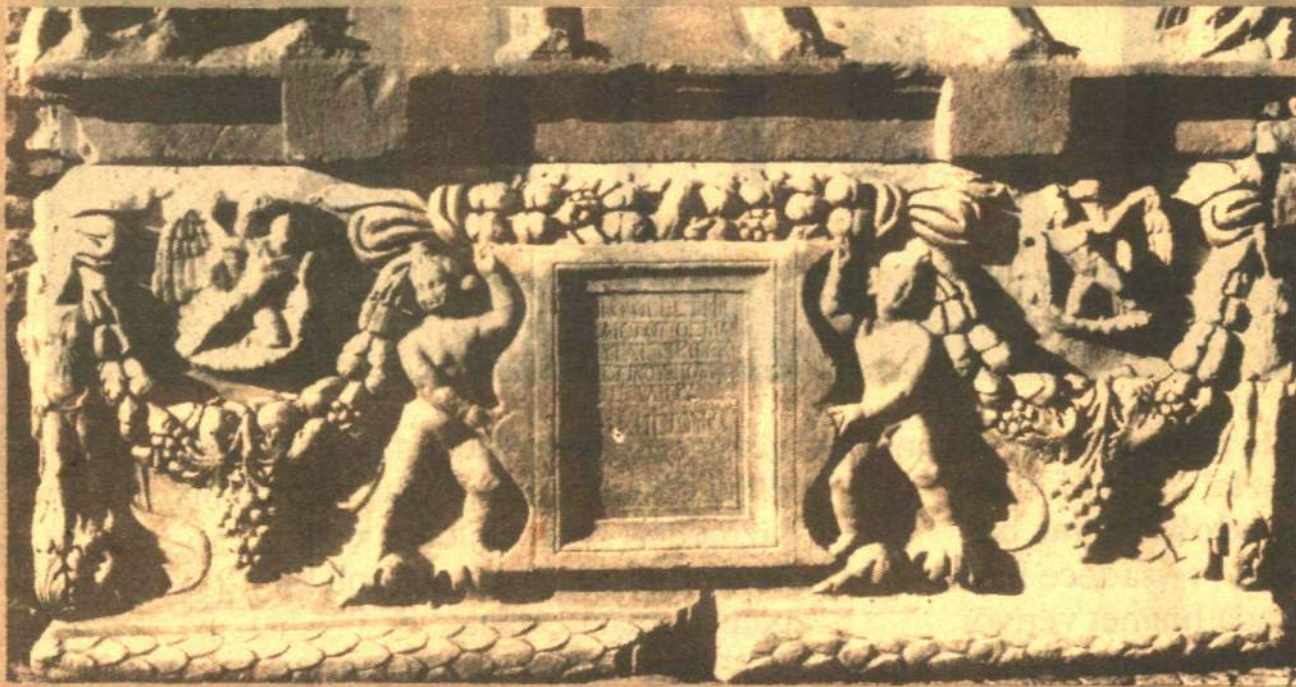
Unutmayın ki Anadolu'da Osmanlı öncesine kadar 36 uygarlık gelip geçmiş. Dünyanın hiçbir yerinde böylesine bir tarih ve kültür birikimi yok. Bu topraklarda Yunanistan'dan fazla antik Yunan, İtalya'dan fazla antik Roma kenti var. Dünyanın yedi harikası olan Bodrum Mozolesi ve Efes Artemision'u bu topraklarda yapılmış.

Müzeler, halkı kendi yanlarına çekmek için acaba neden çaba harcamazlar? Niye Türk müzeleri, bir kültür ve eğitim kurumu yerine bir ölü toprağı ser-pilmiş bir mezar havasındadır? Neden Türk müzelerinde Türk vatandaşlarına Yunanistan'da olduğu gibi indirimli tarife uygulanmaz? Pazar günü ücretsiz gezilmez? Unutulmasın ki bu müzeler Türk vatandaşının ödediği vergilerle yaşamaktadır.

Bu kaçakçılık olayları Amerika'da geniş yankı yaratıyor. 13 gün süreli bu yazı dizisinin özeti ekim 1990 tarihli "Connoisseur" dergisinde de özetle yayımlanıyor. 350 bin satış derginin bir milyonu aşkın okuyucusu var. Derginin okurlarının yüzde 85'i abone, gerisi öteki dergilerle birlikte bülfereler satılıyor. Ancak dergi 20 yıldır itibaren okurlarına ulaşmaya başladı.

Müzeler, antika tüccarları, özel koleksiyoncuları bir kaygı (Arkası 19. Sayfada)

A N T İ K A T A L A N I

Son yıllarda antika kaçakçılığında, 3-4 tonluk mermer lahitler çok gözde.

Eserler ayağına dolaşıyordu Selahattin Ercan, Uşak'ın bir köyünden. Polise tarihi eser satmaya çalışırken yakalandı. Eserlerin bir bölümünü kendi tarlasının yanında, bir bölümünü de bir başka arazide temel çukuru kazarken buldu. Bütün eski eserler ayağına dolaşıyordu.

Niye beni suçluyorlar? Müteahhit Hasan Yurdabakan, Foça'da hükümet konağı inşaatı sırasında İÖ 4. yüzyıla ait buluntuları yok etmekle suçlanınca, "Yahu bu taşlar Foça'nın her tarafından çıkıyor. Alt tarafı bir taş. Neden beni suçluyorlar?" diyordu.

kalım ne olacak?" diyordu. Benzeri duruma bir iki yıl önce Bodrum'da da karşılaşmıştı. Çağaloğlu'nun göbeğindeki Bizans sarnıcı da tahrip edilmiş miydi?

Bayındır jandarmasına takılan yedi olayda sekiz dedektör bulunuyor ve bu arada bir TV tamarcisinin "Made in Bayındır" dedektörleri atölyesinde yaptığı ve yerli sanayii geliştirip koruduğu belirleniyordu. Bu yedi olaylık grupta yakalanan İsmail Kocaman'ın "Türkiye'nin tarihsel ve kültürel mirası" ise 1172 parçadan oluşuyordu.

20 Nisan 1990 tarihli Güneş gazetesi İzmir'de kent merkezinde, temel kazısı sırasında bir antik mezarın ortaya çıktığını yazdı. Som altından yapılmış süsleme yapıtları, renkli taşlarla bezenmiş altın kolyeler, altın

pencerelerden, kimseye görünmeden, denizin derinliklerine tüple inen, yabancı mavi yolcuların hep aynı yerde üç beş gün demirlediklerini nedense görevliler farketmezler. Çünkü Türkiye'deki savcılar, İtalyan ve Fransız yerine Türkleri sevmeyi yeğlerler. Çünkü AT üyesi olarak onlar doğuştan şanslıdır.

Buna karşılık Bodrumlu balıkçı **Hikmet Baltutan** kaptan onlar kadar şanslı değildi. Çünkü denizden çıkmış birkaç amfora, kulplu testi ve toprak kaptan dolayı yakalanacaktı. Ağlarla balık yerine tarih yakalamıştı. Yine de şanslı sayılırdı, ilk sorgudan sonra serbest bırakılmıştı.

Bir adet "Meduza" başını Antalya'da pazarlamaya çalışan **İsmail Kınıcı** ilk sorgudan sonra serbest bırakılmıştı. Buna kar-

Antalya'da Ali Şahin hamallık yapardı. Bir gün talih yüzüne güldü. Hayvanlarını otlatırken bir otel inşaatının temelini kazılması sırasında 2778 adet bronz sikke buldu. Daha sonra yetkililer söz konusu yerde araştırma yaptı. Onlar da 65 sikke buldu. Talih keşke gülmez olsaydı, olacak iş değildi... Tutuklanmıştı.

Kütahya Emet ilçesi Çavdarhisar yakınında İS 200 yılına ait bir mermer lahit bulundu. Kaçakçılar, lahti yer yer tahrip etmişlerdi. Lahit müzeye taşındı.

Burdur'da ormancı Mehmet'in yerini kimse dolduramazdı, ama ormancı **Turan Acar** (Benimle soyadı benzerliğinden başka ilgisi yok) bu gidişle yerini dolduracak. Kendisi ile ilgili şimdiye değin bir yıl arayla iki haber gördüm.

Elimde bir olanak olsaydı, bu yazı dizisinde adı geçen kişileri sınır kapılarındaki bilgisayara aktararak 13 eylül'den bu yana acaba kimler "Vinnnn Turizm" in turlarından yararlanmıştı. Bunu bir araştırdım.

Sorun, artık ufak tefek eser değil tonlarca ağırlıkta lahitlerdi. Acaba İçişleri Bakanlığı, emniyet ve jandarma kayıtları ile Kültür Bakanlığı'nın kayıtlarını (hâlâ bilgisayar şebekesini gerçekleştiremedikleri ve dosyalar üzerinde çalıştıkları için bu işlemi kullanıyorum) karşılaştırıp sadece bu sorunun yanıtını arasa nasıl bir sonuç alır?

"Son beş yılda kaç lahit ve lahit parçası kaçırılmaya teşebbüs edilmiştir? Bu sorunun yanıtını aldıklarında kendi kendilerine "İyi ki bu adamlar Efes'teki antik tiyatroyu da kaçırmıyorlar..."

Kaçırılmayan

(Baştarafı 20. Sayfada)

aldı. Karun Hazinesi, Elmalı Definesi'nden sonra şimdi de Türk hükümeti Marsyas heykelinin, Medusa lahtinin, Roma imparatoriçesinin ve ötekilerinin peşine düşecek. Bu olay, alıcıda önemli ölçüde Türkiye'den gelmiş eserlere karşı bir caydırıcılık yaratacak. Ancak hiçbir biçimde önleyemeyecek.

Bu arada New York'ta Brooklyn Müzesi'nin yüksek düzey yöneticilerinden biri dergiyi okumuş. Bir toplantıda karşılaştık. Şu yorumu yaptı:

"Bay Acar, çok cesur bir yazı. Ancak bütün sorumluluğu kaçakçılara, antika tüccarlarına, özel koleksiyonculara ve müzelere yükleyip sıyrılmışsınız. Size bir soru sorayım. Bu konuda Türkiye'nin hiç mi sorumluluğu yok? Türkiye Cumhuriyeti bu kaçakçılığı önlemek için şimdiye kadar ne yaptı? Bugün ne yapıyorsunuz?"

Ben de Kültür, İçişleri, Adalet ve Maliye-Gümrük bakanlıklarına şu soruyu aktarıyorum:

"Türkiye Cumhuriyeti eski eser kaçakçılığını önlemek için şimdiye kadar ne yaptı? Bugün ne yapıyor?"

Amerikalı muhatabıma söyleyemediğimi, burada aramızda rahatlıkla söyleyebilirim.

"Hiçbir şey, ama hiçbir şey..."

Telli'ler, **"Bu piyasadan çekilsek hiçbir şey değişmez"** demekle haklıdırlar. Telli'ler gider Zilli'ler gelir. Ancak Türkiye'nin kültürel ve tarihsel mirası gider ve bir daha geri gelmez...

Bu yazı dizisinde kimseyi boy hedefi almadım. Sadece bir duman perdesini aralamaya çalıştım...